

การอภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นข้อมูลพื้นฐานเฉพาะกลุ่มผู้ประกันตน ในจังหวัดสมุทรปราการ ในปี พ.ศ.2534 เท่านั้น ประกอบกับมีข้อจำกัดในด้านเวลาและงบประมาณ การศึกษาครั้งนี้จึงศึกษาเฉพาะผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับโรงพยาบาลรัฐและเอกชนอย่างละ 1 โรงพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลสมุทรปราการ และโรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ ตามลำดับ โดยศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ อัตราความเจ็บป่วยของผู้ประกันตน อัตราการไปใช้และไม่ไปใช้บริการยังโรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก เหตุผลของการเลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก และโรงพยาบาลอื่นๆ รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการไปใช้และไม่ไปใช้บริการทางการแพทย์ที่โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก โดยทำการศึกษาในกลุ่มผู้ประกันตนที่เจ็บป่วยในช่วงเวลา 1 เดือน และที่เจ็บป่วยที่ต้องนอนโรงพยาบาลในช่วงเวลา 1 ปี โดยการสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified random sampling ตามโรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก 2 โรงพยาบาล และขนาดสถานประกอบการ ได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,391 คน จากสถานประกอบการ 67 แห่ง เป็นผู้ที่รายงานว่าป่วย 1,490 ครั้ง และเป็น ผู้ป่วยใน 175 ราย ทำการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยสัมภาษณ์ ซึ่งผ่านการอบรมเทคนิคการสัมภาษณ์ทำบรรณาธิกรณในภาคสนามโดยผู้วิจัยทุกวันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้อง เนื่องจากการเก็บข้อมูลภาคสนามมีอุปสรรคในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก จากการไม่ให้ความร่วมมือของนายจ้าง และลักษณะงานของผู้ประกันตนที่ไม่สามารถปลีกตัวออกจากหน้าที่มาให้สัมภาษณ์ได้ ทำให้มีเวลาจำกัดในการสัมภาษณ์ เช่น จะสัมภาษณ์ได้ในช่วงพักกลางวัน ก่อนเข้าคาบงาน หลังเลิกงานก่อนขึ้นรถโรงงาน หรือขณะผู้ประกันตนกำลังปฏิบัติงาน เป็นต้น การแก้ไขปัญหาที่พบในภาคสนาม ได้ทำการจัดวางแผนการสัมภาษณ์ล่วงหน้าแต่ละวัน โดยแบ่งกลุ่มมีหัวหน้าทีมในการติดต่อประสานงานกับนายจ้าง จัดผู้สัมภาษณ์ให้เหมาะสมกับลักษณะของสถานประกอบการ และผู้วิจัยได้ติดตามแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น โดยร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่นั้นๆ ข้อมูลที่ได้รับจึงน่าจะเชื่อถือได้ การเก็บข้อมูลภาคสนามใช้เวลา 4 สัปดาห์

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. พฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ของผู้ประกันตน กรณีผู้ป่วยนอก ส่วนใหญ่
 ชื้อฮารับประทานเองเป็นอันดับแรกเมื่อเจ็บป่วย รองลงไปคือ ใช้บริการรักษาพยาบาลใน
 สถานประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ.2529 ซึ่งพบว่า
 ร้อยละ 49.29 ของประชาชนในภาคกลาง ชื้อฮารับประทานเอง ซึ่งน่าจะคล้ายกันเพราะ
 ผู้ประกันตนอาศัยอยู่ในเขตเมือง และสอดคล้องกับการศึกษาของวิไลเดือน (2535) ซึ่งพบว่าผู้
 ประกันตนในจังหวัดสมุทรสาคร เลือกใช้บริการที่คลินิก และชื้อฮารับประทานเองมากที่สุด แต่
 ขัดแย้งกับการศึกษาของกองแผนงานสาธารณสุข และสถาบันวิจัยและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
 ในการสำรวจทั่วประเทศ ปี พ.ศ.2528 ที่พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 32) ไปใช้บริการ
 ที่โรงพยาบาลของรัฐ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในต่างจังหวัดมีบริการของโรงพยาบาลชุมชน
 เป็นหลักในการให้บริการ แต่ในจังหวัดสมุทรปราการซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่ มี 5 อำเภอ มีลักษณะ
 เป็นเขตเมือง โรงพยาบาลชุมชนไม่สามารถให้บริการได้ทั่วถึงกับประชาชนจำนวนมาก ประกอบ
 กับผู้ประกันตนส่วนใหญ่ไม่ใช่คนในจังหวัดสมุทรปราการ จึงไม่ทราบเกี่ยวกับแหล่งบริการ
 สาธารณสุขต่างๆของรัฐ จึงแสวงหาบริการใกล้ตัวก่อน ได้แก่ ร้านขายยา และบริการรักษา
 พยาบาลของโรงงาน นอกจากนี้ยังพบว่า บริการรักษาพยาบาลในสถานประกอบการที่จำเป็นต้อง
 มี ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ลงวันที่ 16 เมษายน 2515 ด้าน
 สวัสดิการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เมื่อมีลูกจ้างตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป ต้องมีพยาบาลประจำ 1 คน
 มีแพทย์มาตรวจเป็นครั้งคราว 1 คน นั้น สถานประกอบการหลายแห่งไม่ได้จัดให้มีตามกฎหมาย
 กำหนด ตรงกันข้ามในสถานประกอบการที่กฎหมายไม่มีผลบังคับบางแห่งจัดให้มีบริการรักษา
 พยาบาลเบื้องต้นเช่นกัน โดยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอบรมเป็นผู้จ่ายยา แต่บางแห่ง เจ้าหน้าที่ไม่
 มีความรู้ในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นบริการที่สมควรมีเนื่องจากอยู่ใกล้ตัว
 ลูกจ้างมากที่สุด และควรให้มีการอบรมก่อนจ่ายยา

เมื่อผู้ประกันตนเลือกใช้บริการรักษาพยาบาลของโรงงาน และคลินิกแล้ว ถ้าไม่
 หายจึงไปใช้บริการที่โรงพยาบาลเอกชนมากที่สุด ซึ่งในจังหวัดสมุทรปราการมีโรงพยาบาล
 เอกชนหลายแห่ง หลายสาขา น่าจะทำให้เกิดความสะดวกในการไปใช้บริการ ส่วนผู้ประกันตนที่
 ชื้อฮารับประทานเองแล้วไม่หาย ส่วนใหญ่จะไปรักษาที่คลินิก และบริการในสถานประกอบการมาก
 ที่สุด เป็นการเลือกใช้บริการตามลำดับความรุนแรงของโรค

กรณีผู้ป่วยใน ผู้ประกันตนเลือกใช้โรงพยาบาลต่างๆมากที่สุด เนื่องจากการนอนโรงพยาบาลจะต้องเป็นการเจ็บป่วยที่รุนแรง จึงเลือกใช้โรงพยาบาลมากที่สุด แต่มีผู้ประกันตนบางส่วนไปใช้บริการของโรงงาน ที่อารับประทานเอง และไปคลินิกเป็นอันดับแรกก่อน อาจเนื่องจาก อาการยังไม่รุนแรง เมื่อไม่หายจึงไปโรงพยาบาล

2. เมื่อผู้ประกันตนเลือกใช้บริการที่โรงพยาบาลต่างๆเปรียบเทียบระหว่างโรงพยาบาล คู่สัญญาหลักของรัฐและเอกชน กรณีผู้ป่วยนอก ปรากฏว่า ผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนกับโรงพยาบาลสมุทรปราการใช้บริการโรงพยาบาลที่ลงทะเบียนไว้ ร้อยละ 55 ในขณะที่ ผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนกับโรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ใช้บริการที่โรงพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนไว้มากกว่า คือ ร้อยละ 75.8 ซึ่งมากกว่าการศึกษาของวิลเดอ (2535) คือร้อยละ 27-34 อาจเนื่องจากเป็นช่วงแรกของการดำเนินงานประกันสังคม โดยผู้ประกันตนมีเหตุผลที่ไม่ไปใช้โรงพยาบาลของรัฐที่ขึ้นทะเบียนไว้ เนื่องจากเดินทางไม่สะดวกมากที่สุด รองลงไปคือเหตุผลอื่นๆ และไม่พอใจบริการต่างๆไปของโรงพยาบาล อาจเนื่องจากผู้ประกันตนบางส่วนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบริการของโรงพยาบาลรัฐบาล ส่วนเหตุผลที่ผู้ประกันตนไปใช้บริการที่โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ เพราะเป็นโรงพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนไว้มากที่สุด อาจเนื่องจากเป็นโรงพยาบาลเอกชน ที่ผู้ประกันตนพอใจในสถานที่และบริการ และสามารถรักษาได้โดยไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาล สำหรับกรณีผู้ป่วยในปรากฏว่า ผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนกับโรงพยาบาลสมุทรปราการมาใช้บริการที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ ร้อยละ 41.7 น้อยกว่าในผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนกับโรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ คือ ร้อยละ 69.3 เหตุผลเช่นเดียวกับกรณีผู้ป่วยนอก แสดงให้เห็นชัดเจนว่าผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับโรงพยาบาลสมุทรปราการจะมี Unmet need สูงกว่าโรงพยาบาลสำโรงการแพทย์

3. อัตราการเจ็บป่วยของผู้ประกันตน อัตราการไปใช้บริการโรงพยาบาลคู่สัญญาหลักของผู้ประกันตนในสถานประกอบการ ที่ได้จากข้อมูลการเจ็บป่วยที่ทำการสัมภาษณ์จากการวิจัยครั้งนี้ ยังมีค่าต่ำกว่าความเป็นจริง จากอุปสรรคต่างๆในการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเฉพาะความร่วมมือของเจ้าของสถานประกอบการ ในสถานประกอบการบางแห่งเกิด Selection Bias จากการที่นายจ้างทำการคัดเลือกผู้ประกันตนมาให้สัมภาษณ์เป็นบางส่วน ดังนั้นอัตราการเจ็บป่วยจึงต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งการศึกษาของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

พบว่าคนไทยป่วยในอัตรา 2.1 ครั้ง/คน/ปี การศึกษานี้ พบว่า ผู้ประกันตนป่วยในอัตรา 1.68 ครั้ง/คน/ปี ข้อระมัดระวังในการเปรียบเทียบนี้จะต้องพิจารณาถึงนิยามของการเจ็บป่วยที่ใช้ในแต่ละการศึกษาด้วย การศึกษาของสถาบันวิจัยประชากรและสังคมใช้คำจำกัดความของการเจ็บป่วยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ คือ ก) ได้รับการวินิจฉัยโดยแพทย์ว่าป่วย หรือ ข) ไม่สามารถประกอบกิจวัตรประจำวันตามปกติได้น้อยกว่า 24 ชั่วโมง ค) ต้องนอนพักบนเตียงอย่างน้อย 24 ชั่วโมง หรือ ง) ไม่สามารถรับประทานอาหารได้น้อยกว่า 24 ชั่วโมง แต่ในการศึกษานี้ มีคำจำกัดความของการเจ็บป่วยคือ การเจ็บป่วยทางร่างกายหรือจิตใจทุกชนิดที่ต้องได้รับการรักษาอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งครอบคลุมการเจ็บป่วยมากกว่า เช่น โรคหัวใจ ตาแดง ดังนั้นการเจ็บป่วยในการศึกษานี้จึงน่าจะมากกว่า แต่ในลักษณะเฉพาะของผู้ประกันตน ซึ่งเป็นประชากรวัยทำงาน (15-60 ปี) จะมีภาวะสุขภาพอนามัยดีกว่าในวัยอื่นๆ อาจทำให้อัตราการเจ็บป่วยต่ำกว่าในประชากรทั่วไป

อัตราการเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล จากการศึกษาี้ เท่ากับ 0.02 ครั้ง/คน/ปี ซึ่งต่ำกว่า การศึกษาของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลที่พบว่า อัตราการเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล คือ 0.05 ครั้ง/คน/ปี อาจเนื่องจากผู้ประกันตนในวัยทำงาน มีภาวะสุขภาพดีกว่าในวัยอื่นๆ

3. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการใช้ และไม่ใช้บริการที่โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก กรณีผู้ป่วยนอก ปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำด้านลักษณะประชากร กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ คือ เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก และเลือกใช้โรงพยาบาลอื่นๆ ได้แก่

ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ โดยพบว่า ผู้ประกันตนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยม เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก มากกว่าระดับการศึกษาที่สูงกว่า อาจเป็นเพราะระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก ซึ่งไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาลมากกว่า ในขณะที่ระดับการศึกษาที่สูงกว่า ย่อมมีรายได้น่ามากกว่า เศรษฐฐานะดีกว่าจึงมีโอกาสเลือกบริการรักษาพยาบาลที่ต้องการได้มากกว่า อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ทราบความสัมพันธ์ที่แท้จริง ควรจะได้มีการศึกษาว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับรายได้อีกหรือไม่ต่อไป

อำเภอที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ โดยพบว่า มีผู้ประกันตนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการมากที่สุด รองลงไปคืออำเภอพระประแดง ซึ่งเป็นเขตที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมาก ปรากฏว่า ผู้ประกันตนที่อาศัยที่อำเภอพระประแดง เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลักมากกว่าอำเภออื่นๆ รองลงไป คือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อาจเนื่องมาจาก โรงพยาบาลสมุทรปราการ อยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ และโรงพยาบาลสำหรับโรงการแพทย์อยู่ใกล้อำเภอพระประแดงมากกว่าโรงพยาบาลอื่น เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ประกันตนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอื่นๆซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร มีผู้ประกันตนเลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลักน้อยที่สุด อาจเนื่องจากเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปใช้บริการที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ และโรงพยาบาลสำหรับโรงการแพทย์ในจังหวัดสมุทรปราการไม่สะดวก ดังนั้นจึงต้องเลือกใช้โรงพยาบาลอื่นๆแทนเป็นการเสียสิทธิประโยชน์ของผู้ประกันตน และไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติประกันสังคม จึงน่าจะเปิดโอกาสให้ผู้ประกันตนทุกคนสามารถเลือกสถานพยาบาลได้เอง โดยเฉพาะที่มีที่พักอาศัยไกลจากที่ทำงาน

โรงพยาบาลคู่สัญญาหลักมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์โดยพบว่า ผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับโรงพยาบาลสมุทรปราการ เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลักน้อยกว่า เมื่อเทียบกับผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับโรงพยาบาลสำหรับโรงการแพทย์ได้ใช้โรงพยาบาลสำหรับโรงการแพทย์เมื่อเจ็บป่วย อาจเป็นเพราะค่านิยมในการเลือกใช้บริการที่โรงพยาบาลเอกชน และจากการสอบถามถึงความพึงพอใจต่อบริการที่ได้รับ พบว่าผู้ประกันตนที่ไปใช้บริการที่โรงพยาบาลสำหรับโรงการแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ พอใจ และพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.4 ของผู้ประกันตนที่ไปใช้บริการทั้งหมด ในขณะที่ผู้ประกันตนที่ไปใช้บริการที่โรงพยาบาลสมุทรปราการรัฐที่ขึ้นทะเบียนไว้ พอใจ และพอใจมากที่สุด เพียงร้อยละ 69 ของผู้ประกันตนที่ไปใช้บริการทั้งหมด สอดคล้องกับพฤติกรรมการเลือกใช้บริการข้างต้น ดังนั้นในปีต่อไป ผู้ที่เลือกโรงพยาบาลสมุทรปราการคงจะเลือกขึ้นทะเบียนที่โรงพยาบาลอื่นมากขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาไม่ได้ใช้สิทธิในการรักษาพยาบาลเท่าที่ควร

ขนาดสถานประกอบการมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์โดยพบว่า ผู้ประกันตนในสถานประกอบการขนาดกลาง เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลักมากที่สุด แต่ผู้ประกันตนในสถานประกอบการขนาดเล็ก เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลักน้อยที่สุด ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของวิไลเดือน (2535) พบว่าผู้ประกันตนในสถานประกอบการขนาดกลาง เลือกใช้บริการในโรงพยาบาลคู่สัญญาหลักต่ำกว่าขนาดใหญ่

การที่ผู้ประกันตนในสถานประกอบการขนาดเล็กเลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลักน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะไม่ได้รับข่าวสารข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์มากนัก หรือไม่เคยได้รับเลย จากนายจ้างที่ไม่สนใจ ส่วนผู้ประกันตนในสถานประกอบการขนาดใหญ่ เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลักน้อย อาจเป็นเพราะสถานประกอบการขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่ มักจะมีสวัสดิการรักษายาบาลกับโรงพยาบาลอื่นที่ไม่ใช่โรงพยาบาลประกันสังคมอยู่แล้ว ก่อนที่จะมีโครงการประกันสังคม ซึ่งมักเป็นโรงพยาบาลเอกชน หรืออาจเป็นโรงพยาบาลเดียวกับโรงพยาบาลประกันสังคม ซึ่งจะให้บริการแบบ fee for service สามารถเรียกเก็บเงินจากนายจ้างได้ในวงเงินที่กำหนดได้ จึงทำให้ผู้ประกันตนเลือกที่จะไปใช้บริการสวัสดิการของสถานประกอบการในลักษณะนี้มากกว่า จะเห็นว่า เจ้าของสถานประกอบการจะต้องจ่ายเงินเข้าซื้อจำนวนหนึ่ง คือเงินสมทบกองทุนประกันสังคม และสวัสดิการค่ารักษายาบาลที่ไม่ลดลงเนื่องจากผู้ประกันตนไม่ไปใช้สิทธิที่โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก และผู้ประกันตนไม่ไปใช้สิทธิที่ควรได้รับ

การมีบริการรักษายาบาลในสถานประกอบการมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ โดยพบว่าผู้ประกันตนที่ไม่มีบริการรักษายาบาลในสถานประกอบการเลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลักมากกว่า สถานประกอบการที่มีแพทย์หรือพยาบาลประจำ อาจเนื่องจากผู้ประกันตนมีทางเลือกที่จะใช้บริการของสถานประกอบการ ซึ่งใช้บริการได้สะดวกกว่า

ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปใช้บริการมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ โดยพบว่า ผู้ประกันตนที่เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก ส่วนใหญ่ เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปใช้บริการ น้อยกว่า ผู้ประกันตนที่เลือกใช้โรงพยาบาลอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีการเดินทางไปใช้บริการด้วยการเดินไป และขึ้นรถประจำทาง ย่อมเสียค่าใช้จ่ายต่ำกว่า

รายได้ต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์โดยพบว่า ผู้ประกันตนที่เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก มีค่าเฉลี่ยรายได้ต่อเดือน น้อยกว่าผู้ประกันตนที่เลือกใช้โรงพยาบาลอื่น อาจเนื่องจากผู้ประกันตนที่มีเศรษฐกิจระดับต่ำย่อมมีโอกาสในการใช้บริการทางการแพทย์ในโรงพยาบาลอื่นซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษายาบาลเองได้มากกว่า

ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์โดยพบว่า ผู้ประกันตนที่เลือกใช้โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก มีค่าคะแนนเฉลี่ยเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์สูงกว่าผู้ประกันตนที่เลือกใช้โรงพยาบาลอื่นๆ เนื่องจาก เมื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับหลักฐานการไปใช้บริการ ประโยชน์ทดแทนที่ได้รับ บริการที่ได้รับฟรี ผู้ประกันตนก็จะเลือกที่จะ

ไปใช้สิทธิมากกว่าผู้ประกันตนที่ไม่ทราบ หรือทราบเพียงเล็กน้อย จึงไม่กล้าที่จะไปใช้บริการ ซึ่งจากการสอบถามความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ต่างๆ พบว่า ผู้ประกันตนไม่ทราบเกี่ยวกับสถานที่เบิกเงินคืนกรณีตรงจ่ายกรณีฉุกเฉิน มากที่สุด รองลงไปคือประเภทของการเจ็บป่วยที่คุ้มครอง

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลได้ดังนี้คือ

1. อัตราการใช้บริการผู้ป่วยนอกที่สถานพยาบาลคู่สัญญาหลักในเดือนกันยายน 2535 เท่ากับ 2.88 ครั้ง/คนที่ป่วย/ปี อัตราการใช้บริการผู้ป่วยในที่สถานพยาบาลคู่สัญญาหลักในรอบ 1 ปี (เดือนตุลาคม 2534 ถึง เดือนกันยายน 2535) เท่ากับ 0.67 ครั้ง/คนที่ป่วย/ปี ในขณะที่อัตราการใช้บริการผู้ป่วยนอกที่สถานพยาบาลคู่สัญญาหลัก เท่ากับ 1.2 ครั้ง/คนที่ป่วย/ปี อัตราการใช้บริการผู้ป่วยในที่สถานพยาบาลคู่สัญญาหลัก เท่ากับ 0.4 ครั้ง/คนที่ป่วย/ปี

2. เหตุผลของการไม่ไปใช้บริการผู้ป่วยนอกที่โรงพยาบาลสมุทรปราการที่ขึ้นทะเบียนไว้ คือเดินทางไม่สะดวกมากที่สุด ร้อยละ 45.8 รองลงไปคือเหตุผลอื่นๆ ร้อยละ 28.8 และไม่พอใจบริการต่างๆไป ร้อยละ 8.5 กรณีผู้ป่วยใน คือ เดินทางไม่สะดวกมากที่สุด ร้อยละ 26.1 รองลงไปคือ ไม่พอใจบริการต่างๆไปของโรงพยาบาล ร้อยละ 21.7 ส่วนเหตุผลของการไม่ไปใช้บริการผู้ป่วยนอกที่โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ คือเดินทางไม่สะดวกมากที่สุด ร้อยละ 35.5 รองลงไปคือ เหตุผลอื่นๆ ร้อยละ 27.4 กรณีผู้ป่วยใน เหตุผลอื่นๆมากที่สุด ร้อยละ 51.4 รองลงไปคือ เดินทางไม่สะดวก ร้อยละ 18.9

3. เหตุผลของการไปใช้บริการผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยในที่โรงพยาบาลสมุทรปราการที่ขึ้นทะเบียนไว้ คือ เป็นโรงพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนไว้มากที่สุด ร้อยละ 57.1 และ 38.9 ตามลำดับ ส่วนเหตุผลของการไปใช้บริการผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยในที่โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ คือ เป็นโรงพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนไว้มากที่สุด ร้อยละ 74.7 และ 54.8 ตามลำดับ

4. สภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกันตนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 25-49 ปี อายุเฉลี่ย 28 ปี สถานภาพสมรส ส่วนใหญ่สมรสแล้ว จบการ

ศึกษาชั้นประถมศึกษามากที่สุด รองลงมาคือมัธยมศึกษา ทำงานฝ่ายผลิตด้วยเครื่องจักร และฝ่ายผลิตด้วยมือมากที่สุด ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 3,000-3,900 บาทต่อเดือน ค่าเฉลี่ย 5,388 บาท สภาพการเงิน ส่วนใหญ่พอกินพอใช้และไม่พอใช้ต้องกู้ยืม พักอาศัยอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการมากที่สุด รองลงไปคืออำเภอพระประแดง ผู้ประกันตนส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในระหว่าง 50-54 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และปฏิบัติงานช่วงเวลากลางวันมากที่สุด มีผู้ประกันตนที่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ในระดับปานกลาง มากที่สุด

5. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำด้านลักษณะประชากร กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ของผู้ประกันตนเมื่อเจ็บป่วย กรณีผู้ป่วยนอก พบว่า ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ลักษณะงานที่รับผิดชอบ ฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์เมื่อเจ็บป่วย กรณีผู้ป่วยใน พบว่า สถานภาพสมรส และความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

6. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยการรับรู้เกี่ยวกับความรุนแรง กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ของผู้ประกันตนเมื่อเจ็บป่วย กรณีผู้ป่วยนอก พบว่า อำเภอที่อยู่อาศัย โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก ขนาดสถานประกอบการ การมีบริการรักษาพยาบาลในสถานประกอบการ วิธีการเดินทางไปใช้บริการ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ช่วงเวลาปฏิบัติงาน ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ ระยะเวลาเดินทาง การรับรู้เกี่ยวกับความรุนแรง ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์เมื่อเจ็บป่วย กรณีผู้ป่วยใน พบว่า อำเภอที่อยู่อาศัย โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

7. โดยภาพรวมของการเลือกใช้โรงพยาบาล พบว่า มีผู้ประกันตน เลือกใช้บริการที่โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก ร้อยละ 70 และเลือกใช้บริการที่โรงพยาบาลอื่นๆ ร้อยละ 30 เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บริการผู้ป่วยนอกของผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับโรงพยาบาลของรัฐบาลคือโรงพยาบาลสมุทรปราการพบว่ามีผู้ประกันตนร้อยละ 55 เลือกใช้โรงพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนไว้ และร้อยละ 45 เลือกใช้โรงพยาบาลอื่นๆ กรณีผู้ป่วยใน ผู้ประกันตนร้อยละ

41.7 เลือกใช้โรงพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนไว้ และร้อยละ 58.3 เลือกใช้โรงพยาบาลอื่นๆ พฤติกรรมการใช้บริการผู้ป่วยนอกของผู้ประกันตนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับโรงพยาบาลเอกชน คือ โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ พบว่า ผู้ประกันตน ร้อยละ 75.8 เลือกใช้โรงพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนไว้ ร้อยละ 24.2 เลือกใช้โรงพยาบาลอื่นๆ กรณีผู้ป่วยใน ผู้ประกันตนร้อยละ 69.3 เลือกใช้โรงพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนไว้ และร้อยละ 30.7 เลือกใช้โรงพยาบาลอื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ประกันตนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ต่างๆที่ควรทราบ แม้ว่าพระราชบัญญัติประกันสังคมมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 และผู้ประกันตนมีสิทธิในการใช้บริการทางการแพทย์ มาตั้งแต่ มิถุนายน พ.ศ.2594 โดยเฉพาะสถานประกอบการขนาดเล็กที่นายจ้างไม่ให้ความสำคัญกับสุขภาพและความเจ็บป่วยของลูกจ้าง และมีโอกาสรับทราบข้อมูลข่าวสารน้อย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ประกันตนไปใช้บริการที่โรงพยาบาลคู่สัญญาหลักน้อยกว่าที่ควร จึงควรให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงต่อไป ด้วยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานประกันสังคม โรงพยาบาล เป็นต้น
2. ผู้ประกันตนควรมีสิทธิในการเลือกโรงพยาบาลคู่สัญญาหลักเอง เพื่อความสะดวกในการไปใช้บริการ ด้วยความพึงพอใจของผู้ประกันตนเอง หากโรงพยาบาลใดจัดบริการไม่ดี ไม่สะดวก ลูกจ้างก็จะไม่เลือกเป็นโรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก เป็นการกระตุ้นให้มีการแข่งขันในการจัดระบบบริการ
3. โรงพยาบาลคู่สัญญาหลัก ควรจัดให้มีระบบเครือข่ายในการให้บริการมากขึ้น เพื่อให้ผู้ประกันตนสามารถเดินทางไปใช้บริการได้สะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดที่มีปัญหาการจราจร นอกจากนี้ในอนาคตควรเปิดโอกาสให้คลินิกเอกชน หรือโพลีคลินิกสามารถให้บริการได้ เนื่องจากเป็นบริการที่ผู้ประกันตนเลือกไปใช้บริการกันมาก
4. ควรมีการศึกษาถึงปัญหาของโครงการประกันสังคม การไปใช้บริการทางการแพทย์ของลูกจ้าง โดยสอบถามจากนายจ้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งจากโรงพยาบาลผู้ประกันตน และนายจ้าง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ หากต้องการให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน จะต้องทำการสัมภาษณ์ผู้ประกันตนทุกคนในโรงงานเกี่ยวกับความเจ็บป่วย ว่ามีการเจ็บป่วยหรือไม่ ถ้ามีจึงถามต่อไป จึงจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่ต่ำกว่าความเป็นจริง แต่ในสถานประกอบการเป็นไปได้อย่างจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากเจ้าของสถานประกอบการ ซึ่งจะต้องใช้เวลา บุคลากรในการเก็บข้อมูล และค่าใช้จ่ายมาก

2. การวิจัยเกี่ยวกับสถานประกอบการ ควรประสานงานกับนายจ้างให้เข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งมีมากกว่าการสูญเสียผลประโยชน์ จากการที่ผู้ประกันตนต้องออกจากการทำงานที่เพื่อให้สัมภาษณ์ เพื่อให้นายจ้างให้ความร่วมมือ หากเป็นไปได้ควรสัมภาษณ์ผู้ประกันตนที่ออกจากคางานแล้ว

3. การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเลือกใช้บริการที่สถานพยาบาลคู่สัญญาหลักในการศึกษา เป็นเพียงการศึกษาความสัมพันธ์ในแต่ละปัจจัยแยกกันเท่านั้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนขึ้น ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแต่ละปัจจัยมีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย